

CONVERSA

Lluís Albert

MÚSIC I COMPOSITOR
DE L'ESCALA I NEBOT
DE L'ESCRITORA
VÍCTOR CATALÀ

PRIMERS RELLEUS

Àngel Burgas

RETRAT DE FAMÍLIA

Els Masó Rigall

CINC GENERACIONS
DE RAMADERS
A VILATENIM

PERFILS

Francisca Quer

TOTA UNA VIDA FENT
DE PAGESA A MARZÀ

Gentil Puig

SOCIOLINGÜISTA I
PEDAGOG, DIRECTOR DE
LA REVISTA 'VALLESPÍR'

Lluís Gasull

PAGÈS I NEGOCIANT DE
LLANA DE CASTELLÓ
D'EMPÚRIES

Pere Giró

MECÀNIC I ÀNIMA
DEL LLENDARI
COTXE TRAMUNTANA

INDRET

Vilamaniscle

UNA MIRADA
EN EL PAISATGE

El golf de Roses

A PEU

**Pels Aspres
de l'Albera**

**Vilanant i els
seus entorns**

alberes

www.alberes.cat

DOSSIER

EXCURSIONISME

45 planes que ens parlen de la
tradició caminaire d'una i altra
banda de l'Albera, dels
centres excursionistes
més actuals, de les
colles informals...
i del paper que ha
tingut aquest
moviment en la
recuperació del
patrimoni i en
la divulgació de
la cultura

PREPARATS

PER FER UNA CATALUNYA MILLOR

FEM-HO!

Generalitat
de Catalunya

DIRECTOR >

David Pujol i Fabrelles
david@alberes.cat

REDACCIÓ >

Telèfon 972 46 29 29
revista@alberes.cat

COL·LABORADORS D'AQUEST NÚMERO >

Anna Albó
Josep M. Barris
José Luis Bartolomé
Pitu Basart
Montserrat Batllósera
Carles Bayés
Roser Bech
Lurdes Boix
Àngel Burgas
Montserrat Cailla
Jordi Canet
Albert Carol
Joan Cos
Ernest Costa i Savoia
Josep M. Dacosta
Jean-Paul Escudero
Xavier Febrés
Joan Ferrer
Joan Ferrerós
Isabel Guzmán
Mercè Illa
Joan Juanola
Josefa Juanola
Pep Marés
Alfons Martínez
Cristina Masanés
Jordi Mestre
Francesc Montero
Rosa M. Moret
Anna M. Oliva
Joan Antoni Parés
Joan Antoni Poch
Marina Preses
Jordi Puig
Santi Puig
Josep Puigbert
Aniol Resclosa i Planes
Dúnia Riera
Jordi Roig
Pere Roure
Josep M. Salvatella
Erika Serna
Lluís Serrano
Albert Testart
Joaquim Tremoleda
Núria Trobajo
Enric Tubert
Rosana Vidal
Cristina Vilà
Ferran Ymbert

EDICIÓ DE TEXTOS >

Roser Bech Padrosa

IMPRESSIÓ > Agpograf

DISTRIBUCIÓ > GLV

DIPÒSIT LEGAL > GI-460-2009

ISSN > 2013-5270

eg

EDITORIAL GAVARRES

Germà Agustí, 1
17244 Cassà de la Selva
Telèfon 972 46 29 29
www.editorialgavarres.cat

DIRECTOR EDITORIAL >

Àngel Madrià
angel@editorialgavarres.cat

COORDINADORA DE PROJECTES >

Dolors Roset
dolors@editorialgavarres.cat

DIRECTOR D'ART >

Jon Giere

DEPARTAMENT COMERCIAL >

Telèfon 972 46 29 29
comercial@editorialgavarres.cat

SUBSCRIPCIONS I ADMINISTRACIÓ >

Eva Batlle
Telèfon 972 46 29 29
gestio@editorialgavarres.cat

ALTRES PUBLICACIONS >

www.cadipedaforca.cat
www.garrotxes.cat
www.gavarres.com
www.revistagirones.cat

PUBLICACIÓ ASSOCIADA A >

appec
editors de revistes i digitals

FOTO DE PORTADA:
COMPOSICIÓ AMB MATERIAL
D'EXCURSIONISTA CEDIT PER EN
MARTÍ AMIEL I EN DAVID PUJOL.
AUTOR: JOAN JUANOLA.

SUMARI

4-5

PRIMERS RELLEUS EL PAISATGE DE ROSES QUE PORTO A DINS

ÀNGEL BURGAS (TEXT) // JOAN ANTONI POCH (IL·LUSTRACIÓ)

7-11

ACTUALITAT

12-17

CONVERSA LLUÍS ALBERT

DAVID PUJOL (TEXT) // ANIOL RESCLOSA I PLANES (FOTOGRAFIA)

18-22

RETRAT DE FAMÍLIA ELS MASÓ RIGALL DE VILATENIM

CRISTINA VILÀ (TEXT) // ROSANA VIDAL (FOTOGRAFIA)

24-31

PERFELS

FRANCISCA QUER / GENTIL PUIG / LLUÍS GASULL / PERE GIRÓ

DÚNIA RIERA, XAVIER FEBRÉS, PITU BASART, JOAN FERRERÓS (TEXT)
ROSANA VIDAL, JOAN A. PARÉS, ANIOL RESCLOSA I PLANES (FOTOGRAFIA)

33-81

DOSSIER EXCURSIONISME

DAVID PUJOL (COORDINACIÓ)

83-99

PATRIMONI

ETNOLOGIA // ARQUITECTURA // LLEGENDES // GASTRONOMIA // METEOROLOGIA // FAUNA // PLANTES I REMEIS

100-103

INDRET VILAMANISCLE

JAUME CANYET (TEXT) // DAVID PUJOL (FOTOGRAFIA)

104-107

UNA MIRADA EN EL PAISATGE LA BADIA DE ROSES

CRISTINA MASANÉS (TEXT) // JORDI PUIG (FOTOGRAFIA)

108-111

A PEU

PELS ASPRES DE L'ALBERA

NÚRIA TROBAJO (TEXT I FOTOGRAFIA)

VILANANT I ELS SEUS ENTORNS

SANTI PUIG (TEXT I FOTOGRAFIA)

MEMÒRIA FOTOGRÀFICA EL FUTBOL

JOSEFA JUANOLA (RECERCA FOTOGRÀFICA)

conversa amb el nebot de Víctor Català. LLUÍS ALBERT I RIVAS, DIRECTOR I COMPOSITOR AFINCAT A L'ESCALA, ÉS AUTOR DE SARDANES I DE MÚSICA PERA COBLA, DE MÚSICA RELIGIOSA, D'HAVANERES, D'OBRES PERA ORQUESTRA DE CORDA I SIMFÒNICA I DE NOMBROSES ADAPTACIONS. TÉ MÉS D'UNATRENTENA D'ENREGISTRAMENTS. VA ESCRIURE 'CONTRA LA FALSA SARDANA', LLIBRE ON DEFENSA QUE ELS CURTS DE LES SARDANES S'HAN DE BALLAR AMB ELS BRAÇOS ENLAIRE. ÉS EL NEBOT DE VÍCTOR CATALÀ –PSEUDÒNIM DE CATERINA ALBERT– I, A LA SEVA MORT, VA SER L'ENCARREGAT D'ORGANITZAR L'ARXIU-MUSEU INSTAL·LAT A LA CASA QUE L'ESCRITORA TENIA AL PASSEIG DE L'ESCALA.

DAVID PUJOL i FABRELLES TEXT
ANIOL RESCLOSA i PLANES FOTOGRAFIA

Lluís Albert

–Parlant del vostre pare, Josep Pla havia dit que era perillós, per xerraire, i el flabiolaire Pere Moner, de la Cobla Barcelona, va dir de vós que, si us deixaven parlar abans de penjar-vos, no us penjarien mai. Sou xerraire de mena, doncs, i veig que us ve de família.

–«Sí, bé ho diuen... I és veritat: m'agrada molt de fer-la petar. Si em deixeu parlar, esteu perdut! Ja podria ser que ho hagués heretat del meu pare, això: no és mal qui retira els seus.»

–Doncs ja anirem bé. Us proposo de conversar una estona, amb tranquil·litat, perquè m'expliqueu la vostra vida.

–«Tu diràs, pregunta el que vulguis. Primer, però, et faré escoltar una selecció de la meua música: d'aquesta manera co-

neixeràs en Lluís Albert de veritat. No ho veus, que les meves músiques no són a les biografies que m'han fet?»

En Lluís Albert em fa seure i al seu costat escolto, durant un parell o tres d'hores, peces de música que ha escrit, harmonitzat o dirigit. Paro l'orella sense preguntar gaire. Escoltem *Enyorança* i la *Missa pastoral* de Joan Carreras i Dagas; *La donzella de la costa* de Juli Garreta; la *Gavota-pizzicato* d'Enric Masana; *Remembrança* de Joaquim Serra; un fragment d'*Il trovatore* de Giuseppe Verdi; *Panis angelicus* de César Franck... També, entre d'altres, escoltem *Himne a l'Empordà*; *Et recordem* –dedicada a Pau Casals–; *Rapsòdia empordanesa núm. 2*; *Suite clàssica catalana en la menor*, i *Cant a l'Escala*, totes obres seves. En acabar l'audició, comencem l'entrevista.

DAVID PUJOL i FABRELLES. La Bisbal d'Empordà, 1965. Mestre i pedagog
ANIOL RESCLOSA i PLANES. Girona, 1980. Fotògraf

retrat de família Els Masó Rigall de Vilatenim. LA FAMÍLIA MASÓ RIGALL M'ACULLA L'AMPLI REBEDOR DE LA CASA PAIRAL. LA PRESIDEIX UNA FOTO AÈRIA AMB ELS DOMINIS DE LA GRANJA. MARIA RIGALL, LA MATRIARCA, DUU A LA MÀ UNA LLIBRETA I UN FEIX DE FOTOGRAFIES I DOCUMENTS ANTICS QUE DESA SOBRE LA TAULA. ÉS EL COMPENDI DE L'AHIR I L'AVUI D'AQUESTA FAMÍLIA DE RAMADERS DE VILATENIM, ELS ÚLTIMS QUE QUEDEN AL POBLE. ELS SEUS ORÍGENS SÓN LA CLAU PER ENTENDRE COM LES ACTUALS GENERACIONS FORGEN EL CAMÍ DEL FUTUR.

CRISTINA VILÀ TEXT

ROSANA VIDAL FOTOGRAFIA

Cinc generacions de ramaders a Vilatenim

Can Masó Rigall s'alça de forma discreta davant les mirades ignorants dels milers de conductors que desfilen diàriament per la carretera de Roses. Situada a una banda de la via, a un extrem del nucli antic de Vilatenim, tota l'extensió que ocupa la granja queda amagada rere les construccions de la carretera. La casa, que mira obertament cap al poble, és de caire modern malgrat ser aixecada a finals del segle XIX. Els seus ocupants l'han anat transformant a mesura que les necessitats anaven canviant. És Maria Rigall qui em transporta, a través dels records i les vivències que custodia, al temps i als escenaris on es va forjar

l'ànima d'aquesta família ramadera. Va ser pels voltants dels anys 1885-1886, foren els anys de la construcció de la casa pairal. De fet, l'embrió tenia un nom: el del seu besavi Miquel Pagès.

Els pares d'en Miquel eren ferrers, un ofici vinculat al camp ja que aleshores els animals eren eines indispensables per al pagès. Vivien, però, a l'altre costat del poble de Vilatenim. En Miquel no volia ser ferrer. Volia ser pagès. Per aconseguir més ingressos compaginava el camp fent de traginer, és a dir, mercadejant amb tota mena de productes d'aquí cap a França i de França cap a l'Empordà. D'aquells temps, la Maria

encara conserva –el mostra amb molta cura i satisfacció– un salvaconduït de quan el seu besavi anava al país veí a portar gra.

En els inicis, en Miquel treballava una petita extensió de terra però va trobar un nou terreny, un xic apartat del poble, on hi havia una vinya. «Feia dues vessanes», explica Rigall. Ja casat amb Josepa Berenguer, filla de masovers del poble «però d'una casa bona», van decidir comprar el terreny i fer-s'hi la casa pairal. Per pagar-ho van vendre l'habitatge on s'estaven. També va caldre sumar-hi la dot que va aportar la dona pel casament. Mentre les obres anaven

CRISTINA VILÀ. Figueres, 1972. Periodista

ROSANA VIDAL. Cabezuela del Valle (Càceres), 1983. Fotoperiodista

endavant, la parella va veure's obligada a anar de lloguer fins que la casa va estar enllestida. Quan s'hi van traslladar, ja tenien una filla de tres anys, la Maria Pagès. Ja a la casa pairal hi naixeria la segona filla del matrimoni, a la qual van posar per nom Consol.

La casa, explica Rigall, era ben modesta, «un quadrat, deu per deu. Com era costum, a baix hi havia les quadres amb els animals i la cuina, i, a dalt, el menjador i les habitacions». Un patró que imitaven moltes cases de pagès. Quan can Rigall es va construir només eren dues les cases que hi havia en aquella zona aïllada del poble. «En aquells temps no hi havia res ni ningú», recorda Maria Rigall, que així intenta explicar el perquè els seus avantpassats van decidir que la casa mirés directament cap al poble, «potser per no sentir-se tan sols», reconeix.

Al començament, el matrimoni tenia poques terres en propietat però, a poc a poc, van anar prosperant i comprant-ne. El mateix que van fer les se-

güents generacions. Actualment, però, el tant per cent de terra llogada, a diferents pobles veïns, oscil·la entre el 60 i el 80 del total. Com confirma Maria Rigall, en aquest ofici no val a badar. «Si et pares vas enrere, has d'invertir sempre. Si estàs un any sense fer-ho t'endarrereixes molt», assegura. En el cas dels seus besavis van començar tenint un parell de vaques i vedells per al consum propi. També criaven alguns porcs però no a l'engròs. Com ja hem avançat, el matrimoni va tenir dues filles: la Maria, que es va casar amb en Pere Rigall, fill de Ventalló, i es van quedar a viure a la casa dels pares; i la Consol, que es va casar amb un senyor vidu de Castelló d'Empúries i va marxar a viure a Barcelona.

L'avi Pere. En Pere Rigall no era un home jove quan es va casar amb la Maria Pagès. De fet, ja rondava la quarantena. Al poble hi tenia casa i hort, comprats amb els seus sous. «Ell no era pas l'hereu, eren molts germans i s'ho va

vendre per comprar més camps aquí», comenta la seva néta, Maria Rigall. La propietat s'anava engrandint, també la casa per donar aixopluc als mossos. La Maria i en Pere van tenir tres fills: la Pepita, que va traspasar quan tenia només 22 anys a causa d'una tuberculosi; i, sis anys més tard, el 30 de desembre de 1920, naixeria en Miquel Rigall, pare de la Maria, i el seu germà bessó que va morir al cap de pocs dies del naixement. «El meu pare també va emmalaltir de tuberculosi però se'n va sortir», explica la Maria tot afegint, però, que al llarg de tota la seva vida va estar delicat de salut.

En Miquel es va casar amb la Catalina Galceran. Ella era un xic més jove que ell. Va néixer l'11 d'octubre de 1924 a Avinyonet. La seva filla Maria especula que els seus pares potser es van conèixer a la Rambla de Figueres. «El meu pare era ben bé fill de pagès, la mare, no», apunta, tot afegint que la Catalina, abans de casar-se, havia anat a servir a Can Salleras, una fonda de Figueres, sobretot els dijous, dia de mercat; tam-

La Maria Rigall i en Lluís Masó amb els seus dos fills, nores i néts davant la casa pairal. A l'esquerra, la Sílvia Arnall, amb la Txell als braços, i el seu marit Miquel Masó, amb la Gemma. A la dreta, en Lluís Masó i l'Elisabet Ginestera amb en Lluc.

M3

**Equip de futbol
de Llers.**

ANY: AL VOLTANT
DE 1950
AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA:
AJUNTAMENT DE
LLERS

M4

Equip de futbol de les Escaules, emmarcat pels pals de la porteria.

ANY: AL VOLTANT DE 1930
AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA: ACAE, COL·LECCIÓ D'IMATGES DE DAVID SERRA DE BOADELLA

DOSSIER EXCURSIONISME

DAVID PUJOL > COORDINACIÓ

Mirar el país i admirar-lo [PÀG. 34]

DAVID PUJOL [La Bisbal d'Empordà, 1965. Mestre i pedagog]

Els primers passos a Figueres [PÀG. 36]

JORDI ROIG [Figueres, 1972. Historiador]

Cinquanta anys de caminades [PÀG. 43]

ROSER BECH I PADROSA [Cabanès, 1988. Filòloga]

Els quatre refugis del CEE [PÀG. 48]

JOSEP M. DACOSTA [Figueres, 1962. Biòleg i naturalista]

A la Jonquera, dues entitats [PÀG. 52]

LLUÍS SERRANO [Figueres, 1975. Historiador]

Anar a muntanya per fer fotos [PÀG. 58]

LURDES BOIX [L'Escal, 1957. Historiadora i arxivera]

El CEM i Els Senglanassos [PÀG. 62]

PERE ROURA [Maçanet de Cabrenys, 1954. Historiador]

Unió Excursionista Llançanenca [PÀG. 64]

JOSEP M. SALVATELLA [Figueres, 1937. Escriptor]

L'excursionisme a Prats de Molló [PÀG. 66]

MONTSERRAT CAILÀ [Barcelona, 1960. Historiadora]

A Roses, muntanyes a prop [PÀG. 70]

JOSEP M. BARRIS [Salt, 1966. Historiador i arxiver]

Espeleologia a Castelló [PÀG. 72]

JORDI CANET [Castelló d'Empúries, 1976. Filòleg]

A Agullana suen la cansalada [PÀG. 74]

ENRIC TUBERT [Agullana, 1954. Llicenciat en Història de l'Art i professor]

La colla dels Molls, del Far [PÀG. 76]

ROSA M. MORET [Rabós d'Empordà, 1970. Mestre i pedagoga]

Llibres i guies per fer camí [PÀG. 80]

ALBERT CAROL [La Bisbal d'Empordà, 1980. Tècnic de biblioteca]

ALTRES REPORTATGES

La Penya Tramuntana / 'Records d'un excursionista' / Esports Prada de Figueres

La romeria de Mollet de Peralada / Els 'Culs actius' de Peralada

El grup de joves Taballera 86 / Joan Iglecias –en Paixà– i la Flama de Canigó

El grup Capgirell de Vilajuïga / La colla dels Dilluns / Els caminaires de l'Arròs

[PÀGINES 39 / 40 / 51 / 56 / 60 / 65 / 69 / 75 / 77 / 78]

MARINA PRESAS I ALFONS MARTÍNEZ / JOAN COS / ERIKA SERNA / MAIRENA RIVAS / ROSER BECH I PADROSA
PEP MARÉS / JEAN-PAUL ESCUDERO / FERRAN YMBERT / ISABEL GUZMÁN / FRANCESC MONTERO

PERFIL

Joan Padrosa

[PÀGINA 79]

JOSÉ LUIS BARTOLOMÉ

Mirar el país i admirar-lo

David Pujol i Fabrelles > TEXT

«Avui, mogut pel sol desig de veure un lloc famós per la seva altura, he fet l'ascensió d'un mont, el més alt de la regió, anomenat no sense raó Ventós». D'aquesta manera comença una de les cartes més famoses de Francesco Petrarca, adreçada al seu amic Dionigi da Borgo San Sepolcro, en la qual li explica l'excursió que ha fet, amb el seu germà Gherardo, al mont Ventós, a la Provença. D'això fa, exactament, 679 anys. En una ocasió, Narcís Comadira explicava que la carta és important perquè s'hi ha volgut veure l'inici de la creació del concepte de paisatge en la cultura occidental, de l'excursionisme com a activitat gratuïta, és a dir, com a motiu de vagareig de l'esperit.

Nosaltres, en aquest dossier, no hem pas reculat tan enrere. En Jordi Roig historia els orígens de l'excursionisme català –de finals del segle XIX– i figuerenc –de principis del XX–, en aquest darrer cas lligat al moviment escolta. Ens parla del Centre d'Excursions i Esports –fundat el 1921–, de la Penya Alegre –nascuda als anys trenta–, i de la Penya Tramuntana. D'aquesta última entitat, nascuda el 1928 a redós del Patronat de la Catequística –i actualment desapareguda–, n'han escrit un complement la Marina Presas i l'Alfons Martínez. En Joan Cos ens parla d'un precursor de l'excursionisme a la comarca: Carles Bosch de la Trinxeria.

La Roser Bech explica, a partir de diverses converses amb una dotzena de membres de l'entitat, els cinquanta anys del Centre Excursionista Empordanès, actualment presidit per en Jaume Sabrià. En una peça separada parla del Grup d'Art i Treball, que ha actuat en una setantena de monuments. En Josep Puigbert resumeix el que ha representat la mostra Muntanya i Aventura, que ja compta amb tretze edicions, i en Josep Maria Dacosta descriu els quatre refugis que té el Centre: les Salines, coll de Banyuls, can Galan i Forn de Calç. L'Erika Serna, a partir del testimoni de la Gemma Prada, ens resumeix la història d'Esports Prada, actualment a la Rambla figuerenca.

En Lluís Serrano ha investigat la història de l'excursionisme a la Jonquera. Ens parla del Club de la Barretina –embrió del Centre Excursionista Jonquerenc–, del Grup d'Art i Treball, del grup alpinista del Centre... També fa un breu apunt de l'excursionisme a Cantallops. La Mairena Rivas ha redactat una peça sobre la romeria que la gent de Mollet de Peralada fa cada dissabte de Pasqüetes a Requesens.

La Lurdes Boix, a partir sobretot del testimoni d'en Jaume Salvat, ens resumeix la història del Centre Excursionista Escalenc, nascut el 1983. La Roser Bech ha redactat una peça del Centre Excursionista de

Peralada on ens explica que, per la il·lusió i les ganes que demostren, han pres el sobrenom de ‘Culs actius’. En Pere Roura ens explica la història del Centre Excursionista Maçanetenc i del club de bicicleta Els Senglanassos. En Josep M. Salvatella ha parlat amb els responsables de la Unió Excursionista Llançanenca i ressegueix amb ells els primers vint-i-sis anys de vida de l’entitat. En Pep Marés ens parla de l’experiència del grup de joves Taballera 86, del Port de la Selva, l’ànima del qual va ser en Santi Musquera.

La Montserrat Cailà i en Jean-Paul Escudero ens parlen de l’excursionisme a la Catalunya del Nord a través del testimoni d’en Joseph Dunyach i en Joan Iglésis. La història d’en Joan –àlies Paixà– és, en gran part, la història de la Flama de Canigó.

L’excursionisme és una realitat viva a més pobles de l’Alt Empordà. En Josep M. Barris ens parla de l’excursionisme a Roses, en conversa amb l’Esteve Palou, un gran excursionista; en Jordi Canet, ens parla del grup d’espeleologia de Castelló d’Empúries; l’Enric Tubert, de la nova associació de muntanyisme i escalada d’Agullana, i en Ferran Ymbert del Grup Excursionista Capgirell de Vilajuïga.

Tanquem el dossier amb un perfil d’en Joan Padrosa de Palau-saverdera i amb tres articles que parlen

de colles informals: la colla dels Molls, del Far d’Empordà; la colla dels Dilluns, formada per excursionistes de pobles diversos, i els caminaires de l’Arròs, un grup liderat per en Martí Pujol de Vilabertran que surt a caminar els dijous ja que del que es tracta és d’acabar sempre entaulats en algun restaurant que facin un bon arròs. Per acabar, el bibliotecari Albert Carol ha fet una recerca de les principals guies excursionistes de l’Alt Empordà. Al final del seu article diu que després d’aquest resum bibliogràfic conèixer la comarca és senzill i a l’abast de tothom.

Hem començat parlant de Petrarca. L’humanista italià comparava l’ascensió al mont Ventós amb la seva ascensió des de la vida fàcil i mundana cap a les altures espirituals de la perfecció: «Com m’agradaria recórrer amb l’ànima el camí que avui he fet amb els peus!», afirmava en la seva carta. I és que, en el fons, els excursionistes dels quals nosaltres parlem en aquest dossier han volgut caminar, practicar esport, respirar aire pur, fer salut... però també conèixer el país, establir contacte amb la seva gent, teixir amistats, millorar l’entorn... En definitiva, potser sense ser-ne del tot conscients, millorar també el seu interior i arribar a ser –tal com diu en Xavi Boix, del grup Xiruca i Forquilla de Cantallops– més bones persones 🌲

Pujant a Sant Pere de Rodes, estiu de 1962. D’esquerra a dreta, Josep Perich, Miquel Barneda, Martí Bech, Pere Amorós i Joan Lacosta // FOTO: Miquel Pla. PROCEDÈNCIA: Arxiu Joan Lacosta.

Cinquanta anys de caminades

A PARTIR DEL TESTIMONI D'ALGUNS DELS PROTAGONISTES REPASSEM LA TRAJECTÒRIA DEL CENTRE EXCURSIONISTA EMPORDANÈS, QUE ENGUANY CELEBRA EL CINQUANTENARI

Roser Bech Padrosa > TEXT // Rosana Vidal > FOTOGRAFIA

Trepitjant territori, recuperant esglésies i desbrossant camins, entre moltes altres tasques, el Centre Excursionista Empordanès arriba el novembre d'aquest 2015 a la fita daurada dels 50 anys. Per poder-ne traçar la trajectòria al llarg de mig segle hem parlat amb diferents membres de la Junta d'ara i d'abans que ens han donat la visió global d'una entitat impulsada per gent amb unes ganes de treballar infatigables.

Quan es tracta de descriure el naixement del grup, les versions se solapen. El temps i el record de cadascú n'han dibuixat, almenys, dos de diferents. D'una banda, n'hi ha que expliquen que el CEE es va crear quan en Xavier Trilla i el seu amic Pepín García, el primer d'origen escolta i l'altre membre de l'OJE, tots dos apassionats de la muntanya, es van apuntar a la UEC de Girona, després al Centre Excursionista de Banyoles i més endavant al Centre Pirenaic de Barcelona fins que els van esperonar per crear un centre excursionista a Figueres. D'altra banda, en una versió més pràctica, hi ha aquells que consideren que el CEE va sorgir arran de la necessitat de tenir una empara legal que els proporcionés el material per accedir a l'avenc de la Calma de Llers. Sigui quin sigui l'origen exacte, el 1965 va néixer amb un afany no només esportiu, sinó sobretot de reivindicació de la identitat nacional —«Per tal de portar la contrària al

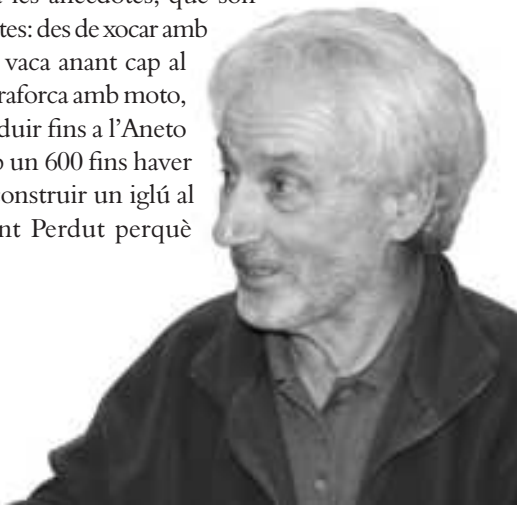
Règim de Franco», confessa l'Eduard Juanola, membre del Centre des del 1971— cultural, patrimonial i natural —clau, per exemple, en la defensa dels Aiguamolls. En Sebastià Delclós, en Pitruc per tothom, amb el to reivindicatiu innat que el caracteritza, s'exalta parlant de les tasques del CEE: «encara no tenen clar que excursionisme no és només esport». En Joan Cos, que va començar d'escolta amb 16 anys, defensa que «l'enfocament de l'excursionisme a Catalunya és diferent d'altres indrets. Aquí anem a descobrir una cova, conèixer una ermita aïllada, veure un arbre monumental... Fem nostre el coneixement del territori d'una manera reposada i no pas competitiva. Guanyem si tots arribem a dalt.»

D'aquells inicis parlem amb en Pitruc, la Montserrat Companys i en Xavier Trilla. En Pitruc reconeix irònicament que «a l'inici tot era política; el Centre era un niu d'inquietuds», és a dir, que era ple de dissidents polítics. Un clar exemple és el dia de la inauguració del refugi de les Salines l'any 1967. El bisbe de Girona en aquell moment, Narcís Jubany, estava convocat al Jurament de bandera a Sant Climent però «va preferir venir allà dalt. Va ser una manera d'explicar 'als altres' que havia de canviar alguna cosa». Casualment, la data d'inauguració del Centre coincideix, en dia, però de deu anys abans, amb la mort de Franco: el 20 de novembre.

La Montserrat Companys, del mas de la Gruta del Far, recorda que l'any 1965, amb només disset anys, va començar amb les primeres excursions d'amics, que s'acabarien constituint més tard com el Centre Excursionista Empordanès. «Dues noies entremig de tants de nois no era gaire ben vist», diu. Als seus pares no els hi feia gaire gràcia ja que els preocupava el «què diran». Malgrat tot, la Montserrat va conèixer el seu marit, en Josep Tudela, en aquest context: fent excursions. El seu vincle amb el Centre va ser breu, dos o tres anys, perquè quan es van casar es van traslladar a Banyoles, d'on es feren també del Centre excursionista. La Montserrat compara l'abans i l'ara de l'excursionisme i conclou que ha canviat molt ja que «ara tens temps de mirar moltes més coses perquè t'estalvies molt en el viatge». Per contra, afirma «que continua havent-hi sempre més homes que dones». Es declara ser «de muntanya i de mar: si no tinc el mar a prop en trobo a faltar l'olor. Tenim un Cap de Creus que no ens l'acabem.»

En Xavier Trilla encadena d'una tirada les anècdotes, que són moltes: des de xocar amb una vaca anant cap al Pedraforca amb moto, conduir fins a l'Aneto amb un 600 fins haver de construir un iglú al Mont Perdut perquè

A dalt, els membres de la Junta actual del Centre Excursionista Empordanès. Al mig, uns excursionistes en camí cap al Carlit fent una parada a l'estany Sec, l'any 1953. A baix a l'esquerra, una sortida a la Vall d'en Bas, l'any 1948. A la dreta, una excursió al Pedraforca, l'any 1954 // PROCEDÈNCIA: Arxiu Meli. Al detall de la dreta, en Xavier Trilla // FOTO: David Pujol.

Els quatre refugis del CEE

EL CENTRE EXCURSIONISTA EMPORDANÈS HA POSAT EN SERVEI AQUESTS ESPAIS PER REL·LIGAR EL PIRINEU AMB LA MEDITERRÀNIA I SE SUMEN ALS DE LA CATALUNYA DEL NORD

Josep M. Dacosta > TEXT I FOTOGRAFIA

«No t'adones del valor d'un refugi fins que no has hagut de fer bivac», diu un refrany excursionista. Qui subscriu aquestes ratlles ho va comprovar després d'haver quedat amb uns companys per dormir al refugi de la Tanyareda, a tocar el Puig Neulós, però es va equivocar de camí i va aparèixer a Sant Martí d'Albera, ja de fosc, i va haver de demanar sopluig. Li van oferir una furgoneta vella amb un tou de palla. Una gran sort perquè l'endemà el paisatge va aparèixer nevad.

Els refugis, sobretot els de terra baixa com els de casa nostra, a més d'acollir l'excursionista, sovint serveixen per fer-hi xefles, trobades d'amics que aprofiten l'estança per fer un gran àpat i una bona tertúlia. Tot i això, la massificació i l'incivisme ha obligat a tancar immobles que podien prestar servei a algun passejant perdut o bé recollir un visitant que volia passar tranquil una nit a la natura. Qui no recorda quan l'ermita de Sant Onofre de Palau-saverdera i la caseta de guaita d'incendis del puig d'Esquers estaven sempre oberts i a disposició dels passavolants?

El Centre Excursionista Empordanès (CEE), entitat que enguany celebra 50 anys, compta amb quatre refugis en servei, que manté periòdicament. Una de les singularitats és que per fer-ho ha recuperat edificis en desús i «amb pocs membres, Déu n'hi do la feina que fem», afirma amb satisfacció un dels socis històrics, en Narcís Blavi.

El primer dels refugis és el de les Salines. Està bastit en el que havia estat el galliner del santuari i on hi havia el matxo que traginava els queviures. L'any 1967, el bisbat de Girona en va cedir l'ús al CEE per tal que «*do destine a refugio montañero, con la condición de que se sujete a las normas que para el debido orden se establezcan*». Tots els vents eren favorables a aquesta cessió; ja se sap que les muntanyes són a prop del cel i conviden a l'espiritualitat, que el moviment escolta tenia el suport de l'església catalana i els altres grups excursionistes, –la OJE, *Organización Juvenil Española*– anaven «*por rutas imperiales, caminando hacia Dios*».

Segons explica Cesc Gironella, vocal dels refugis del Centre Excursionista Empordanès, el 6 d'agost de 1967 el bisbe Narcís Jubany va inaugurar el refugi de les Salines, un abrigall on poden pernoctar divuit persones. Les obres varen costar 19.000 pessetes –114 euros– i curiosament, el 2014 l'import dels treballs de restauració fou de 19.000 euros. Aquestes tasques de millora i conservació van comportar gairebé quatre anys de feina i comptaren amb la col·laboració desinteressada d'alguns socis del Centre. Es van arreglar la llar, les lliteres, s'obrí una finestra a tocar la pica, es va treure la roca de l'interior del refugi i a la part exterior es va fer un banc. A la vegada, es col·locaren uns esglaons per baixar a la font de la Cova, a uns cent metres.

Aquest refugi és l'únic dels quatre que té el Centre que disposa d'aigua a prop i durant tot l'any.

El refugi dona servei als qui fan l'*Haute Route* pirinenca i és visitat per ciclistes, excursionistes que fan travessa, boletaires, motoristes, conductors de quads... Des d'aquí es poden fer nombroses excursions i contemplar la badia de Roses, emmarcada per la serra de Rodes i el massís del Montgrí –conegut com el Bisbe Mort–. Al davant, apareix l'embaixament de Darnius-Boadella. Una sortida ben interessant amb aquest refugi com a epicentre és pujar des de Maçanet de Cabrenys cap a les Salines, visitar al puig Moixer, conegut també com el Repetidor, continuar fins al roc de Fraussa –màxima cota de la zona i amb una vista espectacular del massís del Canigó– i tornar al coll i enfilars fins al puig de les Pedrisses. L'endemà, es pot passejar fins a la Catalunya del Nord i, de tornada, baixar cap a la Vajol, pel castell de Cabrera, passar per la mina d'en Negrín i tornar a Maçanet.

Banyuls. El coll de Banyuls és un indret on els Pirineus ja han perdut la majestuositat dels grans cims i l'encís dels boscos de conte, però per arribar al mar encara queda una bona marrada. A més, en aquest punt hi sobra vent i hi falta ombra... per tant, el refugi fa un gran favor als qui fan la travessa de l'Albera o els que s'encaminen a l'Atlàntic.

D'aquesta construcció en destaca el seu aspecte de búnquer. L'escriptor Xavier Febrés, en el seu llibre *El Pirineu, frontera i porta de Catalunya*, s'hi refereix: «Els gendarmes han habilitat un garatge des del qual poden vigilar el coll de Banyuls sense sortir del seu vehicle» ja que hi ha molta història concentrada en aquest pas; des del possible creuament dels elefants de l'Anníbal fins als incontestables passos d'exiliats, contrabandistes i altres passavolants que eludeixen els punts fronterers més controlats.

El refugi és sobri, té una estructura de bloc de formigó en el qual s'ha col·locat una xemeneia. L'entrada està flanquejada per dos bancs d'obra que conviden a reposar i contemplar el paisatge. El local pot oferir llitera a 14 persones, fins a 20 si són ben avingudes, cosa fàcil perquè la muntanya sempre ha fomentat la germanor i el civisme; tot i això, el rètol de règim interior adverteix: «Si esteu sols organitzeu-vos com creieu adient, però si sou més d'una colla recordeu que no esteu ni en un hotel, ni en un club de música ni en un espai per fer-hi un *botellón* o una festa salvatge. Es tracta, com veieu, d'un aixopluc, perquè hi trobin acollida els excursionistes.»

El mobiliari resulta simple però eficaç: taula per a 10 persones, la llar i a l'exterior una llenyera amb un parell de vares de ferro enclastades al mur per poder fer palanca i trencar la brancada. Hi ha una captació d'aigua del torrent proper que pot oferir un rajolí per a la higiene bàsica. Cal gastar l'aigua amb seny, tal com exigeixen moltes fonts del país: font d'en Garlapa, beu i tapa.

Refugi de Bassegoda. Es tracta de la joia de la corona del Centre Excursionista Empordanès, en servei des de 1976. Fa uns anys, molt abans que tot-hom tingués cotxe i s'hagués pavimentat la pista d'Albanyà fins a l'encreuament amb el vial que ve de Lliurona, arribar

De dalt a baix, el refugi de les Salines; el del coll de Banyuls; i el de la barraca del Forn de Calç, als boscos de Requesens.

El CEM i Els Senglanassos

AMBDUES ENTITATS DE MAÇANET DE CABRENYS, A MÉS DE PROMOURRE ACTIVITATS EXCURSIONISTES I ESPORTIVES, TAMBÉ PARTICIPEN EN LA SALVAGUARDA DEL PATRIMONI

Pere Roura > TEXT

Un tret característic dels maçanetencs és l'estima que tenen a la natura i al paisatge i la raó principal és que disposen d'un entorn privilegiat. El relleu muntanyós del terme, amb un desnivell de 1.300m, comença al pont del mas Pusa –a 150 metres– fins al sostre de l'Empordà, al Roc del Comptador, de 1.450 metres. Això fa que Maçanet sigui, un punt de destinació dels excursionistes. Els itineraris són molt diversos: des de la ruta dels arbres monumentals, la de les capelles romàniques, la de les fonts, la travessa de Fraussa... i entre els indrets més visitats destaquen les Salines, la carena de Fraussa i darrerament cal afegir-hi la capella del Fau. «Passeja-t'hi», és l'eslògan del turisme local.

Segons explica en Pitu Ruiz, l'ànima del Club Excursionista Maçanetenc, «tot va començar el dia de sant Josep de l'any 1988, quan vaig convidar al meu sogre, en Joan Martí, a esmorzar al restaurant La Quadra. Era festa i estava ple de gent. Vam seure per menjar i s'hi afegiren el meu cunyat, en Joan Solà –propietari del local–, en Josep Soler, en Nasi Carrera

i jo. Tot parlant, vaig fer sortir la conversa que hauríem de fer caminades, ja que a molta gent del poble li agradava caminar i perquè cada cap de setmana petits grups de gent ho feien i es comentava. La gent del bar s'anava apropant a la taula i va ser com un esclat, com si fos un esdeveniment que feia temps que esperaven. Tots plegats vam dir 'Sí, ho hem de fer!' Així va ser com vam fer la primera caminada –i costellada– al santuari de les Salines, amb la participació de cinquanta persones». Durant els dos primers anys les caminades eren a llocs propers: les Salines, el Fau, el Puig Neulós, el Bassegoda, Santa Eugènia... Per l'Onze de Setembre es feia la travessa de Fraussa, amb un recorregut de cinc hores, des de la collada dels Pous fins al Corral.

El 1990 es va formalitzar el grup i, amb el propòsit de conèixer millor el país, es van començar a fer cicles d'excursions –del març fins a l'octubre– visitant les comarques catalanes. Cal remarcar l'excel·lent organització i informació de les sortides amb autocar en què s'alterna la caminada amb el coneixement de la història i cultura del lloc, acompanyada, això sempre, d'un bon dinar. L'entitat fa el manteniment del traçat del GR-11. L'any 2008 es van registrar a la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya i el 2011 va estrenar el local social i uns membres del centre

han contribuït de forma decisiva a la restauració del Fau i del futur refugi que hi gestionaran. El febrer d'enguany, amb la incorporació del grup Senglanassos Esports de Muntanya, l'entitat ha guanyat una nova secció i, a la vegada, ha obtingut un marc jurídic per organitzar competicions. Fruit d'aquesta unió, ara hi ha 150 socis i saba nova per encarar el futur de l'entitat.

El Club de BTT Els Senglanassos.

El setembre de 1994 una colla d'amics, amb en Jordi Batlle al capdavant, funden aquesta entitat per promoure les sortides en bicicleta de muntanya. Va ser el primer club ciclista de Catalunya d'aquesta modalitat. El primer any les sortides eren els dies festius pels camins i carreteres del poble i pedalades per a nens. Aquell mateix any es va organitzar la primera prova, que va ser un èxit, amb la participació de 300 corredors. Als anys següents amb l'empenta del jovent i la col·laboració del poble, es van fer un seguit de competicions d'alta volada. Des de 1998 el club s'implicà dissenyant i marcant els recorreguts del Centre de BTT Salines-Bassegoda. La llavor sembrada pels pioners va donar fruit i en les marxes i competicions on participaven Els Senglanassos van destacar en Joan Coromines, la Victòria Hernández, en Joan Molas, en Dámaso García... A banda del ciclisme, alguns membres del club participaven en marxes i travesses a peu,

Un grup de pedalaires dels Senglanassos preparats per pujar a les Salines // FOTO: Els Senglanassos.

per això el 2003 els més veterans van deixar pas als joves i van constituir la secció de muntanya. El club ha col·laborat en actes culturals i festius del poble i en els darrers anys ha programat curses de descens *masdh* i d'*enduro* i ara es treballa en el projecte d'una ruta que unirà el Vallespir amb Maçanet. La feina d'Els Senglanassos ha convertit Maçanet en un referent d'aquest esport a Catalunya.

Fa uns deu anys els socis més grans es van transformar de ciclistes a mar-

xadors o corredors de muntanya. I van iniciar ascensions als cims del Pirineu, esquí de fons, caminades i curses de muntanya. Ells mateixos es defineixen amb aquest lema: «Si mai has vist senglars de dues potes corrent o en bicicleta per la muntanya, aquí en tens una bona colla». Aquesta secció organitza cada any al mes d'agost la Cursa del Fau amb un recorregut de 22 quilòmetres i un desnivell de 925 metres on participen més de 200 persones. El mes de febrer els

socis Jordi Batlle i Víctor Puig van rebre el trofeu de campions de Catalunya de Caminades de Resistència 2014.

La recuperació del Fau. La capella del Fau s'alça a 956 metres d'altura just a la partió de la carena que separa els termes d'Albanyà i Maçanet, però administrativament depèn del primer municipi. Des de la seva construcció, el 1315, sabem que la volta de l'edifici ha caigut almenys tres vegades i amb la bona voluntat i esforç dels veïns s'ha tornat a refer. L'edifici es trobava en un estat crític, sobretot la volta i la teulada, fins que el desembre de 2012, gràcies a la bona iniciativa del Club Els Senglanassos ajudats pel Club Excursionista i d'una bona colla de voluntaris, s'hi ha fet un camp de treball cada primer dissabte de mes i s'ha arribat a la trentena jornada restaurant la capella i hostatgeria. El transport de material és una tasca complicada, però l'empenta d'aquesta gent no té aturador i se les han empescat per proveir-se d'aigua i pujar el material amb motos de trial. El grup de voluntaris és de 10 a 20 persones i fins ara n'hi han passat 80. Amb l'ajut dels respectius ajuntaments, la recaptació de la Cursa del Fau i els nombrosos donatius anònims ha estat possible refer el teulat, el campanar i l'assentament de les parets mestres. L'edifici està fora de perill. Des del Club Excursionista Maçanetenc s'està treballant per habilitar l'hostatgeria com a refugi de muntanya gràcies a un acord entre el Bisbat, l'Ajuntament d'Albanyà i el Club de la cessió de l'edifici per 40 anys. El diumenge 7 de setembre de 2014 es van estrenar les obres i es va recuperar l'aplec que des dels anys 70 no s'hi celebrava: prop de 100 persones hi van pujar des de Maçanet i Albanyà. A les 12 es va fer l'acte inaugural i tothom va dinar a l'aire lliure. A la tarda es va dir missa a la capella. Tot plegat una diada entranyable d'aquelles que es recorden .

Travessa de Fraussa amb la colla sota la Roca del Bolet // FOTO: Fons CEM.

L'excursionisme a Prats de Molló

PARLEM AMB EN JOSEPH DUNYACH, PROPIETARI DE PASQUERS A LA MUNTANYA DE PRATS DE MOLLÓ, CARNISSER D'OFICI I CAMINADOR APASSIONAT

Montserrat Cailla > TEXT

Quan vaig telefonar a casa d'en Joseph Dunyach per a demanar-li una entrevista, la seva dona, la Rosita, em va dir que aquella nit vindria tard. En Joseph era a Talteüll, al Congrés de la Federació Francesa de la *Randonnée Pédestre*. Ens veiem l'endemà en un agradable bar de la vila vella de Prats de Molló i començem parlant del congrés. Es fa cada dos anys en un lloc diferent de França. De cop i ve un tip de riure evocant la imatge dels representants de París portant, a la foto oficial, la samarreta dels Senders de 1714, groga amb les quatre barres.

En Joseph Dunyach, Jojo, és el president de l'associació Delit Tenim. De simple club d'excursionisme, Delit Tenim va passar a ser associació el 1996. Des del 2000 està afiliada a la Federació Francesa. Aquest curiós nom ja li van posar cap als anys setanta. En el si de la Federació, el Comitè del Departament dels Pirineus Orientals consta d'una seixantena de clubs. Vuit són al Vallespir. N'hi ha també de no afiliats com Peu Alegre de Sant Llorenç de Cerdans. El més important al nord de l'Albera és al Conflent, el Grup Pirinenc Excursionista Nord-Català (GPRENC), impulsat per l'Antoni Glory de Rià.

Entusiasta de les caminades, de les excursions i dels viatges, en Jojo va ser carnisser fins a la jubilació. El vam co-

nèixer comprant a la seva carnisseria de Prats. Guarda sempre el somriure que dedicava als clients. Amb l'empenta que el caracteritza, ha viatjat per l'Índia, ha pujat 6.500 metres al Muztagh Ata, entre la Xina i el Pakistan dins de la ruta de la seda, ha trepitjat Kenya i molts països de l'Amèrica Llatina. «He visitat indrets on els autòctons encuriats fotografien els turistes i no a l'inrevés», explica.

Relació amb el Ripollès i la Garrotxa.

L'associació té una cinquantena d'adherents i programa sortides de diferents nivells cada cap de setmana: de muntanya, passejades culturals, o a demanda, amb un calendari trimestral. Intervé a la *Fête de la Randonnée* que té lloc cada any en un poble o altre del departament. Enguany s'ha organitzat a Millars, al Rosselló. Delit Tenim i el GPRENC de Conflent es relacionen amb els clubs del Ripollès i la Garrotxa, i amb el Centre Excursionista de Catalunya de Barcelona. Un cop l'any prenen part a l'Aplec Excursionista dels Països Catalans. De fet, són els únics de la Catalunya del Nord que participen a l'Aplec, que el 2007 es va celebrar a Prats de Molló. Aquest agost toca al Pedreguer, al nord d'Alacant.

Dins la Federació Francesa, Jojo Dunyach és el responsable dels camins transpirinencs. Li agrada

anomenar-los així, i no pas transfronters. Entre França i Itàlia han aconseguit qualificar-los de transalpins. Se li escapa altre cop el riure recordant les reunions del Consell General amb el seu antecessor, en Baptista Pagès, de Ceret, que ara té 94 anys. «Tothom portava l'ordinador i en Baptista em deia fluixet: 'Ja riurem amb aquestes *maixines*'. I al moment que exposava una ruta: 'I quan *trapes* aquell roc, has de girar...' Els de l'ordinador es queixaven mirant els seus mapes: 'No el veig jo'. En Baptista no necessita mapes, té tots els recorreguts dins del cap. Sap els camins, les penyes, els arbres singulars... Amb ell ens entenem així. Els caminaires d'abans coneixien els límits dels masos, la forma dels rocs, els talls de paret per a separar les propietats...»

Doncs com dèiem, ara en Jojo és l'encarregat de fer els lligams entre els senders d'un costat a l'altre de la frontera. D'Andorra a Cervera n'estan catalogant catorze. El GRT 83 és el Camí del Nord. Va de Mataró a Taurinyà travessant les Guillerries, Beget, La Menera, Prats de Molló, Pla Guillem i Canigó. Preparen també el que va del refugi de Sant Aniol d'Aguja fins a Sant Llorenç de Cerdans, enllaçant amb els dos grans GR existents. El de Cervera a Portbou que continuarà cap al sud fins a Ulldecona. Formarà part del traçat europeu E12 que, des del sud d'Itàlia, segueix la costa mediterrània fins al Marroc a tocar d'Algèria. El camí de Walter Benjamin,

En Jojo Dunyach // FOTO:
Jean-Paul Escudero.

de Banyuls de la Marenda a Portbou pel Querroig. Amb el GPRENC projecten la ruta de l'Abat Oliba: de Sant Miquel de Cuixà cap a Sant Martí de Canigó, Prats de Molló, Ripoll i fins a Montserrat. Tot un autèntic enllaç internacional de senders.

La pica de Canigó no es veu des de Prats mateix, queda darrere el Tretzevents. Però hi ha un trajecte per accedir-hi, pujant al refugi de les Conques, les Estables, Pla Guillem, carena de Rojà, Cadí, i fins al cim per la Xemeneia. Factible en set o vuit hores, és però recomanable de fer-lo en dos dies.

A Prats s'ha caminat sempre. Compenten amb camins de petit recorregut molt característics. El del coll d'Ares que ve del Principat. El van franquejar més de cent mil exiliats fugint de la dictadura franquista l'hivern de 1939. I en sentit contrari va ser transitat durant la Segona

Guerra Mundial. O les vies de transhumància. A les Esquerdas tenen els pasquers reials, on gaudeixen de drets de pasturatge alguns ramaders de la Catalunya del Sud. Camins de traguiners, d'aplecs, de treballadors, de resistents, de contrabandistes...

Els masos de Prats han canviat de propietaris. Ara no són pagesos o ramaders, la majoria són estrangers que busquen la tranquil·litat i l'aïllament. La gent del poble ha dialogat amb ells aconseguint acords perquè els camins que circulen dins llurs propietats no es perdin.

De vint-i-dos senders repertoriats dins del municipi, ja n'han catalogat cinc: el de la Torre del Mir, el del miracle de les Santes Justa i Rufina, el de la Retirada i l'Exili fins al coll d'Ares,

el de la Serralada, que recorre totes les carenes des de Prats fins a la Presta, i el del santuari de la Mare de Déu del Corral. Ara condicionaran el camí del Patrimoni, un recorregut per la vila vella.

Al segle XIX el muntanyisme era exclusiu de la burgesia de la ciutat, com

A dalt, foto de grup a l'Aplec, a Andorra. Any 2013 // FOTO: Jordi Colomer. Al detall, excursió al Puigmal. Any 2013. FOTO: Patrick Dorandeu.

A Roses, muntanyes a prop

L'EXCURSIONISME HA ESTAT PRACTICAT A LA VILA DES DE FA ANYS, PRIMER PER LES CLASSES BENESTANTS I DESPRÉS PER AMPLIS SECTORS INTERESSATS EN LA NATURA I EL PATRIMONI

Josep M. Barris > TEXT // Jordi Puig > FOTOGRAFIA

Les històries i les facècies més diverses i inversemblants li brollen sense aturador. Apassionat, però alhora curat d'espants, Esteve Palou, rosinc de 68 anys i quatre stents de platí al cor, és la referència excursionista de la població costanera. Iniciat de manera totalment autodidacta en l'excursionisme amb quinze anys, sense l'aixopluc d'un qualsevol centre excursionista, Palou esdevé el primer de la segona fase de l'excursionisme ro-

sinc, aquell que, després de la Guerra Civil, reinicia un moviment més social que esportiu de descoberta i valorització del patrimoni del país.

Els 'culs blancs'. De fet, la pràctica de l'excursionisme a Roses cal batejar-la al darrer terç de segle XIX, quan les classes més benestants, burgeses i, a voltes, ocioses, s'interessaren per la descoberta del país i de les seves riqueses patrimonials, a redós del reviscolament cultural que significà la Renaixença. Sovint es tractava de famílies originàries de Roses que havien establert la seva residència a les grans ciutats catalanes i que durant el seu període vacacional a Roses sortien a caminar pel territori circundant i gaudir dels banys terapèutics d'aigua salada i sol. Són els anomenats 'culs blancs', pel color dels pantalons, propi de qui no havia de treballar en feines embrutidores i manuals.

Amb relació a aquesta remor social, de classe, Esteve Palou recorda que la mainada els tirava rocs quan enfilaven pel carrer en direcció a la muntanya. És un excursionisme que descobreix Sant Pere de Rodes o la costa més

amagada i desconeguda, sovint per mar. També és un excursionisme que es fa acompanyar d'experts locals, gent treballadora que coneix bé el rodal.

Tanmateix, aquest excursionisme elitista, de dimensions demogràfiques reduïdes, encara molt de vestit i barret alt, és arrasat pels estralls de la Guerra Civil. En aquest context, alguns personatges com l'Esteve Palou esdevenen la represa d'una tradició, encara que amb unes bases diferents. La trajectòria de l'Esteve és ben paradigmàtica. Començà amb un fanal a investigar coves i avencs, a la punta de la Figuera, amb en Carles Pàramo i en Francisco Vigo. Recorda que, algun cop, la guàrdia civil els havia donat l'alto i no es creien que anessin a descobrir cavorques i grutes.

La descoberta del patrimoni natural i cultural l'ha dut a trepitjar tots els racons de les muntanyes de la serra de Rodes i inevitablement a esdevenir un expert en inscultures, signes esculpits a les pedres, sovint en ares de sacrifici, altres vegades veritables senyals als camins que Palou defineix com a autèntics «senyals de trànsit de l'època». Però, l'excursionisme també l'ha dut a la descoberta de l'extens –i controvertit– patrimoni megalític o de les restes arquitectòniques medievals. Una feina que a la serra de Rodes no s'ha fet en solitari, aïlladament, sinó en xarxa, en col·laboració de personatges com Sebastià Delclós –en Pitruc– o

L'Esteve Palou al costat d'unes inscultures a la Carrerada de la vall de Penida, a Roses.

l'Àngel Callís. Caminar, descobrir i, finalment, cuidar ponts, parets de pedra seca, feixes, camins...

Els Cabirols. A començaments de la dècada de 1960 l'excursionisme formalment constituït no existia a Roses. No hi havia una associació excursionista. L'excursionisme rosinc no s'ha articulat al voltant d'una entitat fins a l'any 1999, amb els Cabirols –vegeu el número 7 de la revista *Alberes*–. Palou recorda com es va intentar crear el Centre Excursionista de Roses, però no va funcionar. Va ser només un intent. De fet, no ens ha d'estranyar gens ni mica. L'Esteve sentència que «l'excursionisme no existia» i recorda perfectament com «els de l'*Ensanche* anaven a fer barraques al cap de l'Home, mentre que els de Roses anaven a les Muralles. Es feia això o anar a buscar alguna cosa útil: cireretes de pastor, lledons... No existia un excursionisme que contemplés i gaudís del paisatge. A la muntanya s'hi anava a buscar coses», conclou l'Esteve Palou.

En l'actualitat, les muntanyes circumdants de Roses continuen tenint un interès excursionístic evident, sobretot per la nova i massiva 'classe turista'. Per la gent del territori han esdevingut petites o, almenys, més petites. Ara els horitzons són més amplis i retolats en forma de GR, també per a l'Esteve Palou. Amb una visió retrospectiva, però sense enyorança, afirma que «no sé si sóc el primer. Potser un altre et dirà que ell ja hi anava a muntanya». En tot cas, la visió adolescent de les muntanyes li despertà l'interès per «saber què hi havia amagat allà dins: eren tan a prop». Històries i anècdotes de caçadors, estalactites, treballs de recerca patrimonial o converses amb l'acompanyant ocasional d'alguna excursió salpebren sense solució de continuïtat les seves pègades 🦿

La família Modamio Civit, al dolmen de la Creu d'en Cobertella de Roses. Any 1932.

FOTO: Pere Civit. PROCEDÈNCIA: Arxiu Municipal de Roses.

Un gran patrimoni fotogràfic

Josep M. Barris > TEXT

Una feliç conseqüència de l'excursionisme a Roses ha estat la producció d'interessants reportatges fotogràfics. Moltes de les col·leccions d'imatges de l'Arxiu Municipal de Roses contenen fotografies d'excursions a Sant Pere de Rodes, a Montjoi, al Far o, per posar un darrer exemple, al dolmen de la Creu d'en Cobertella. Aquesta dèria de fixar la memòria de l'excursió no és pas precisament recent. Col·leccions com la Joan Reixach Coral permeten documentar el fet excursionista des de les darreres dècades de segle XIX, un costum que continua amb les fotografies de la família Coll, una nissaga d'hisendats que també practicaren l'excursionisme, ja fos aquí –amb imatges, per exemple, del Puig Neulós–, a Suïssa o a França.

Un cas paradigmàtic és l'anomenat Àlbum Modamio. La família Civit, de Barcelona, tenia un petit taller de sabates i a l'estiu feia uns dies de vacances. L'any 1932 anaren a Roses. Pere Civit Recasens, l'autor, fotografià les vacances de la família i les visites que feren a les muntanyes de Roses; el dolmen de la Creu d'en Cobertella; la platja del Segon Moll; el monestir de Sant Pere de Rodes; excursions pel mar amb una teranyina de cala en cala; a la font dels Miquelets; al castell de la Trinitat; a la font de can Berta, tot plegat amb la presència d'un guia rosinc anomenat Cisco. L'àlbum, titulat '*Sis dias de vacances a Rosas*', acaba amb la següent dedicatòria: «*Fi de sojorn a Rosas, heu-vos ací a la gent del poble; franca, noble i hospitalària. Gent catalana racial. A ells tot el nostre agraïment. Simpatia i afecte, coses són que no es compren ni es venen; surten del cor i per çò no's mercadeixen ni tenen mida...*» 🦿

M5

Instantània d'un partit de futbol al poble de Vila-sacra.

ANY: AL VOLTANT DE 1949

AUTOR: DESCONEGUT

PROCEDÈNCIA: ACAE, COL·LECCIÓ DE L'AJUNTAMENT DE VILA-SACRA

M6

Equip de futbol de Vilatenim.

ANY: AL VOLTANT DE 1946

AUTOR: DESCONEGUT

PROCEDÈNCIA: ACAE, COL·LECCIÓ D'IMATGES DE FERRAN ALEGRÍ DE VILATENIM

PATRIMONI

PATRIMONI ETNOLOGIA

Redescobrir el veïnat de l'Arnera [pàg. 84-85]

ERNEST COSTA I SAVOIA [Bescanó, 1940. Fotògraf]

PATRIMONI ARQUITECTURA

Sant Feliu de Cadins [pàg. 86-87]

JOAQUIM TREMOLEDA [Lladó, 1962. Historiador]

PATRIMONI ARQUITECTURA

Santa Eugènia de Saus [pàg. 88-89]

ANNA ALBÓ [Figueres, 1967. Arquitecta especialitzada en patrimoni]

PATRIMONI LLEGENDES

La sang de Mont-roig [pàg. 90-91]

MONTSERRAT BATLLOSERÀ [Palafrugell, 1966. Filòloga]

PATRIMONI GASTRONOMIA

Menú de plantes silvestres a Llers [pàg. 92-93]

ROSER BECH PADROSA [Cabanes, 1988. Filòloga]

PATRIMONI METEOROLOGIA

A muntanya rufa, la tramuntana bufa [pàg. 94-95]

CARLES BAYÉS [Figueres, 1976. Geògraf]

PATRIMONI FAUNA

El tritó palmat [pàg. 96-97]

JOAN FERRER [Barcelona, 1974. Herpetòleg i naturalista]

PATRIMONI PLANTES I REMEIS

Una gran entusiasta de les herbes [pàg. 98-99]

ANNA M. OLIVA [Torroella de Montgrí, 1966. Biòloga]

Església del monestir cistercenc femení de Sant Feliu de Cadins, al terme de Cabanes. FOTO: David Pujol.

PATRIMONI METEOROLOGIA // Carles Bayés > TEXT // Josep M. Dacosta > FOTOGRAFIA

A muntanya rufa, la tramuntana bufa

La rufa és un núvol de vent compartit per l'Empordà, el Vallespir i el Rosselló a través del massís de l'Albera i representa un valor patrimonial del seu paisatge

Una imatge ben pròpia i identitària del paisatge de la tramuntana al damunt del massís de l'Albera és la rufa, juntament amb altres instantànies d'aquest vent impetuós com el mar encrespat, els camps de cereals sacsejats, els arbres *blincats* i les costes erosionades. L'home també ha intervingut en el paisatge amb estratègies de protecció davant l'empenta del fort vent: les cabanes de pedra seca al cap de Creus aixecades pels pastors o les file-res arbrades de xipressos en els camps.

La rufa és un núvol esculpit per la tramuntana, un vent fred, sec i fort que sol bufar tot l'any –a l'estiu sovint reescalfa l'ambient. Tramuntana, que significa 'de més enllà de les muntanyes', arriba formada a l'Albera i entra enfurismada a l'Empordà, empenyent un front atlàntic de pluges. Com diu Josep Pla a *Notes del capvesprol*: «Ho fa amb una impetuositat impressionant. No respecta res, xiula, entra en tots els

forats, no té cap obstacle». Es forma per la diferència de pressió atmosfèrica entre un anticicló a la regió atlàntica i una depressió al golf de Lleó o de Gènova, i l'efecte de les serralades perpendiculars al vent altera localment les pressions i en fa augmentar la velocitat.

Verdera, barda... La rufa és el nom més comú a l'Empordà a l'hora de referir-se a aquest núvol de vent, però també rep altres noms a la comarca com verdera, barda, sella, llonganissa de Requesens, albarda o bots de vent. Durant el pas del front, a la llunyania des de l'Empordà, es contempla l'ull de la tramuntana o de Pertús quan el cel s'obre i es desdobrega la silueta nítida de les muntanyes i una franja de blau intens sobre la carena de l'Albera. Els núvols del front es trenquen –se'n diuen esparracats, esqueixats, pallots, pelleriangles, reclam de vent o xucladors–, i moltes vegades

de manera simultània es forma la rufa, un núvol baix –estrat orogràfic o estratocúmul– per sobre dels 1.000 metres perquè el vent fred del nord topa amb les muntanyes, i encara amb molta humitat ambiental pel pas del front l'aire s'eleva, es refreda i es condensa.

Ocupa extensament bona part del massís de l'Albera, i es fa molt visible al Puig Neulós (1.256 metres), que presideix majestuosament la plana del Rosselló i de l'Empordà amb un barret blanc i esponjós. La presència de la rufa és un senyal inequívoc que la tramuntana ja està bufant. Prudenci Bertrana descriu a *Proses bàrbares* (1911) la seqüència de la formació de la rufa: «S'obre un cel serè i ben blau, un petit núvol apareix allà pel cim de Requesens. En la plana res no es mou (...). Són núvols apilotats i flonjos que clapegen d'ombres els vessants de les muntanyes i s'envolen en cel amunt com un ramat dispers.»

A dalt, la rufa o barda nuvolosa coronant el massís de l'Albera.

La rufa és un bon indicador del temps que fa i que pot fer. Quan veiem aquest núvol segur que l'anemòmetre ja va de bòlit amb les primeres ràfegues de vent fort, la pressió atmosfèrica puja de cop, la humitat relativa baixa clarament i les temperatures van cap avall.

Núvols allargassats. Segons el grau d'humitat de la tramuntana la rufa és més o menys densa i s'aixeca per sobre de la muntanya, i a poc a poc es desfà mentre l'ambient es va eixugant. També hi ajuda la força del vent. Durant una estona aquest núvol pot conviure amb els *altocumulus lenticularis*, també coneguts com a rufa quan estan propers a l'Albera, i se solen escampar fàcilment a altres llocs de la comarca. Són núvols mitjans, entre 3.000 i 6.000 metres, produïts per la tramuntana i es poden estendre molts quilòmetres a distància de la muntanya. Quan el flux d'aire del vent del nord xoca i s'eleva damunt dels relleus, s'ondula, provoca oscil·lacions i a cada cresta de l'ondulació es condensa el vapor d'aigua que conté la massa d'aire en moviment. Són núvols allargassats, molt ben definits, blanquinosos, amb una part central més fosca de color gris

→ Cervesa, galetes...

El refrany recull la dita: «Quan a Requesens hi ha rufa, la tramuntana bufa» ja que aquest núvol allargassat que es col·loca a la carena de l'Albera és senyal infal·libre de vent: de tramuntana que es girarà o que el tramuntanal ja s'ha entaulat. Aquesta nuvolada resulta sorprenent per la longitud quilomètrica que pren i sovint només toca la serralada en un únic punt, el cim del Puig Neulós; amb la il·lusió òptica que el vendaval no se l'emporta. La rufa també ha esdevingut el símbol del Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera, des del 12 de gener de 1994, per ser una singularitat alberenca i perquè representa la tramuntana: el vent que doblega el faig, que escampa el foc i que fa el paisatge de l'Empordà més lluminós i cal·ligràfic. La rufa també dona nom a una galeta –obra del pastisser Víctor Capalleras–, una cervesa creada per Joan Benejam i Marc Mallol; i un carrer de la Jonquera // JOSEP M. DACOSTA

metàl·lic, prenen la forma de plats voladors, de lleties o lents, i per contrast fan ressaltar encara més

La rufa dona nom a diversos productes.

la lluentor del blau estrident del cel. Es mantenen immòbils llargues estones i sovint s'apilen en pisos ja que la massa d'aire té capes amb diferents nivells d'humitat.

A part dels núvols orogràfics de tramuntana, de bon temps, també hi ha els núvols que es formen quan una massa d'aire més humida, procedent del mar, és forçada a elevar-se i condensa el vapor d'aigua damunt de l'Albera o també als relleus del cap de Creus, el Mont o les Salines. Aquest núvol anticipa un canvi de temps, més aviat pluges al cap d'unes hores, i a diferència de la rufa, vessa pels pendents i embolcalla bona part de la muntanya. A la comarca se'l coneix com a anguila de Roses –arrapat a la serra de Rodes–, capbussó –al Mont–, o genèricament capot, visera, caputxa, capell, manta, caperó, etc.

Una singularitat de la rufa és la seva influència sobre la vegetació. La capa de núvols baixos sobre l'Albera aporta molta humitat i genera unes condicions climàtiques favorables per la presència de fagedes a costes elevades. A l'hivern les boires gebradores emblanqueixen el paisatge vegetal de les parts superiors del massís.

una mirada en el paisatge

CRISTINA MASANÉS TEXT
JORDI PUIG FOTOGRAFIA

La badia de Roses o el teorema de l'Empordà

La qualitat del paisatge, la preservació de l'entorn, l'interès de la fauna i la flora, els espais naturals, la potencialitat econòmica i la projecció internacional. Quan l'any 2012, la badia de Roses va ser seleccionada entre les 38 badies més boniques del món, a més d'aquests requisits, van ser arguments de pes els seus 45 quilòmetres de platja i els seus tres parcs naturals. Com es pot suposar, la resta de badies seleccionades gaudien d'un paisatge excepcional i tenien la seva quota literària: havien estat glossades i lloades en la literatura. La de Roses també. Del que no totes disposaven és d'un teorema matemàtic propi. La de Roses sí. Aquesta mitja lluna de platges de sorra fina i aigüamolls que s'estén entre Roses i l'Escala dibuixa una geometria tan singular que ha requerit d'un teorema per a poder ser pensada.

Quan l'enginyer de Camins, Canals i Ports, Frederic Macau Vilar, a meitat dels anys seixanta del segle XX, va publicar l'opuscle *L'Alt Empordà geometritzat per la tramuntana* als *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, no sabia que aquell seria un dels articles estrella

de la història d'aquesta publicació. Havia anat moltes vegades al mirador que hi ha pujant des de Vilajuïga cap a Sant Pere de Rodes. Des d'aquest balcó de l'Empordà, disposava d'una vista del golf de Roses en tota la seva amplitud i amb la seva forma lleugerament el·líptica. Macau, que havia nascut a Figueres el 1917, havia modernitzat la xarxa de carreteres de la província de Girona, a més d'exercir com a professor a la càtedra de geologia de l'escola d'enginyers de camins de Madrid. Un cop a casa, posava de costat les fotografies que havia pres de la visió panoràmica del golf de Roses fins a formar un mosaic complet. Aviat va veure que per entendre l'amplitud d'aquell paisatge, li calia fer de geòmetra.

«Fóra molt llarg d'explicar amb detall i tampoc seria d'interès general, el procés de la sèrie de construccions geomètriques que hem anat fent i provant per tractar de definir matemàticament l'el·lipse buscada fins arribar a la definitiva, quin resultat ha estat la troballa de dos arcs, pertanyents a dues el·lipses tangents

CRISTINA MASANÉS. Manresa, 1965. Escriptora
JORDI PUIG. Barcelona, 1963. Fotògraf

a una recta en un mateix punt, que queda gairebé a la meitat de la platja entre Roses i l'Escala». Tot i que la figura que més encaixava amb el traçat de la badia era l'el·lipse, en va necessitar dues: dues el·lipses tangents a una recta situada al bell mig del golf de Roses. Macau es va adonar també que la ratlla dels centres de les dues el·lipses era paral·lela a la tangent comú. Però això no va ser tot.

El traçat precís de la badia acumulava més coincidències. La morfologia del terreny hi ajudava. Respecte a l'el·lipse de la banda de Roses, el seu eix petit coincidia amb la perllongació cap al mar de l'últim tram de la Muga. Quant a l'el·lipse de la banda de l'Escala, el seu eix petit coincidia amb l'extensió cap al mar del Fluvià. Com i de quina manera la natura havia estat tan fidel a les imposicions de la perfecció geomètrica? El darrer pas en aquesta llarga deducció va ser vincular els eixos grossos de les dues el·lipses. Segons Macau, la relació entre aquests dos eixos equival al número Φ , que és el valor de la relació àuria, justament aquella que va seduir l'imaginari antic per la seva perfecció i que, com els mateixos grecs ja es van adonar, la trobem sovint a la natura. La vinculació amb la relació àuria no deixa lloc a dubtes, va concloure Macau: l'elecció d'aquest paratge per part dels comerciants focues del segle IV aC com el millor lloc on establir-se té a veure amb la seva passió per una de les regles bàsiques per aconseguir l'harmonia de les figures.

L'última pas en l'explicació de Macau és la vinculació amb la tramuntana, el tret meteorològic més propi d'aquesta zona. Finalment, explica Macau, «la tangent comú a les dues el·lipses i per tant a la ratlla de la

«Aquesta mitja lluna de platges de sorra fina i aiguamolls que s'estén entre Roses i l'Escala dibuixa una geometria tan singular que ha requerit d'un teorema per a poder ser pensada»

concretada en un teorema nou, que nosaltres sapiguem que fins ara era desconegut almenys per aquells a qui hem preguntat i tampoc figura en l'extensa bibliografia matemàtica que hem consultat». És per això, acaba Macau, que li ha posat per nom Teorema de l'Empordà.

No cal dir que en el seu article, Macau desplega tota la formulació que habilita el seu teorema. Si bé calen uns coneixements que no tenim per valorar-ne l'encert o la limitació, el que resulta innegable és la nitidesa de la seva deducció i la bellesa dels seus dibuixos el·líptics sobre les imatges aèries de la badia. Tot encaixa. Els grecs i el seu bon criteri per triar aquest lloc, la relació àuria, la tramuntana, la Muga, el Fluvià, l'el·lipse que uneix Roses i l'Escala i l'ideal de les figures perfectes. Si ho hagués sabut, el comitè que selecciona les millors badies del món no hagués tingut cap dubte: hagués entès que la de Roses era la badia matemàticament més bonica del món 🍷

platja és, per la seva part, paral·lela a la direcció de la tramuntana». Arribats a aquest punt, Macau es remunta a l'origen geològic del golf de Roses i la seva morfologia però sobretot, explica la formació de la seva geometria perfecta, que ell atribueix a la tramuntana. És el vent qui ha organitzat, amb la seva potència i constància, la distribució d'aquests materials geològics: «La nostra tramuntana ha estat sens dubte el gran dibuixant de l'Empordà, des del punt de vista geològic.»

Tot i que això només tingui un interès estrictament teòric, segueix Macau, «hem trobat una propietat general a les famílies d'el·lipses a les que pertanyen les que formen la badia, i l'hem

Caminant entre dòlmens i vinyes

PASSEJADA QUE ENS PERMET DESCOBRIR ELEMENTS REPRESENTATius DE LA ZONA: VARIADA VEGETACIÓ MEDITERRÀNIA, GRANS ROQUES GRANÍTIQUES, ESTANYS I MEGÀLITS...

Núria Trobajo > TEXT I FOTOGRAFIA

L'excursió que us proposo és pels entorns de Sant Climent Sescebes, poble situat a la vall de la riera d'Anyet, en els darrers contraforts de l'Albera. Podem començar a l'Ajuntament. Pel carrer Nou ens dirigim al de Sant Sebastià que ens portarà als afores del poble, d'on sortirem caminant paral·lels a la riera d'Anyet. Davant nostre tindrem la muntanya del Castellar, punt de referència de tota la sortida. El camí, que va avançant entre horts, és força clar i davant d'algun dubte sempre hem d'escollir l'opció de l'esquerra. A les parets d'un hort abandonat que se'ns posa al davant comencem a trobar marques de pintura groga, que podem seguir.

Per un estret corriol fem cap a la carretera que va a Vilartolí; la seguirem uns dos-cents metres i l'abandonarem, anant cap a l'esquerra de nou per una pista que travessa el riu. A partir d'aquí ens cal vigilar i seguir les marques gro-

gues fins al veïnat. El camí va pujant suaument. A prop del barri de dalt la pista desemboca de nou a la carretera que serà la que ens hi acabarà de portar. Seguirem uns moments els indicadors grocs d'Itinerànnia i anirem cap a la drete –camí d'Espolla– per arribar al barri de baix. En aquest punt convé anar alerta per no perdre el camí adequat. A la nostra drete hi veurem una casa amb testos i portes blaves.

A una caseta amb un pi davant, girem cap a la drete i, uns metres després, arran de cactus, atzavares i un ametller, ens cal girar cap a l'esquerra. El corriol, entre runes de parets, va baixant i arribem al còrrec de les Comes, que ens cal travessar d'una camada i enfilar-nos cap a les cases. Ens decanem cap a la drete, el camí passa entremig de la tanca metàl·lica d'una casa i uns lledoners. Seguint-lo anem a parar de nou a l'Anyet, el tornem a travessar i girem cap a l'esquerra. Fins aquí haurem caminat uns tres quilòmetres i haurem arribat a can Torres, finca familiar on s'ha treballat la vinya des de fa temps. Joan Carles Torres i Bàrbara Magugliani l'han convertit en un celler de vi natural, sense utilitzar cap mena de química ni llevats afegits. Posen molta energia i il·lusió en el seu projecte, integrat i respectuós amb el territori.

Deixem la pista per entrar a la propietat i anem cap a l'esquerra seguint la senyalització de la ruta megalítica: les marques blaves ens

indiquen els dòlmens i les vermelles, el menhir. Aquest itinerari és iniciativa dels mateixos propietaris de can Torres. El van marcar amb l'ajuda de mainada del poble que participaven en el casal de Pasqua, l'any 2008. L'objectiu era molt clar: no es tractava només de senyalitzar un circuit megalític sinó de fer descobrir el patrimoni més proper. És una ruta gairebé circular, molt agradable, que ens permet endinsar-nos en un paratge solitari i encantador d'aquesta zona dels aspres de l'Albera.

Veurem un corriol que s'enfila entre pedres, a l'esquerra. El deixem, és per on retornarem. Ara continuem per la pista, atents a la senyalització de les pedres blaves, a vegades camuflada per la vegetació. Aviat ens decanem a la drete per trobar el primer dolmen, el del Prat Tancat, on apreciem una gran llosa caiguda sobre les altres pedres. Tornem al camí principal i, seguint el marcatge, després d'una barrera blava girem cap a l'esquerra. Entre parets de pedra seca passem per un olivar, amb la muntanya del Castellar cada vegada més propera. Arribats a una pista seguim cap a l'esquerra. Anem trobant cartells que ens expliquen característiques dels ceps plantats. Agafem el camí de la drete, cap a l'espai natural dels estanys de la Gotina. En aquest punt, si ens girem i el dia és clar, podrem veure el mar i el Montgrí al fons.

Arribem en una cruïlla de camins; agafem el que va arran de vinya i que enfila cap amunt. Hi ha una pedra ver-

El menhir de la Murtra o de la Pedra Gentil.

mella que ens ho indica. Deixem per més tard un dolmen a la nostra esquerra i passem pels estanys de la Gotina; fins fa poc n'hi havia dos i ara se n'acaba de recuperar un tercer. Són part del grup de les Basses de l'Albera, un espai natural protegit de l'Alt Empordà format per un conjunt d'estanys distribuïts en cinc zones amb un gran interès botànic i faunístic. Grans roques granítiques ens vigilen a banda i banda del camí i ens estimulen la imaginació amb les seves fantàstiques formes.

Seguint la pista i les marques vermelles, arribem al menhir de la Murtra, situat sobre l'antic camí que puja a la muntanya de Recasens. Un cartell informatiu ens n'explica les característiques. Reculem pel mateix camí, per anar al dolmen que havíem deixat una estona abans. Enfilant-nos pel marge dret fem cap al sepulcre de corredor de la Gotina, ben conservat i que ha estat excavat diverses vegades. Des de les grans pedres de darrere seu tenim una bona perspectiva dels estanys. Seguint les fites blaves tornem, per un altre camí, cap a can Torres, tot resseguint les seves vinyes i observant alguna baraca de pedra seca.

Ens decanem a l'esquerra per visitar el darrer dolmen, el de Tires Llargues, que no té la llosa de coberta i que sembla ser que és un dels sepulcres de corredor més antics de l'Albera. Pel

corriol de davant seu retrobem la pista que deixem de nou quan la senyalització blava ens fa agafar un corriol a la dreta que ens porta a tancar el circuit. Arribats a la casa només ens queda tornar a Sant Climent. Ho podem fer desfent el mateix camí de l'anada o baixant directes per la carretera, que és tranquil·la i poc transitada. Si prenem aquesta opció farem una caminada gairebé circular i podrem contemplar un curiós parc d'escultures metàl·liques, al molí d'en Salom. En el mateix punt on a l'anada hem sortit per primer cop a la carretera, podem reprendre el camí dels horts i entrar a Sant Climent per allà mateix on n'hem sortit.

Com que la caminada no és gaire llarga, abans de marxar del poble val la pena fer una volta pel nucli antic. Uns panells informatius ens ajuden a descobrir-ne una mica la història. També hi ha la possibilitat d'acabar d'arribar, als afores del poble, a la font Pudosa, citada des de molt antic en diversos estudis sobre les aigües mineromedicinales de Catalunya. L'aigua sorgeix a una temperatura de 28,5 °C, fa una lleugera olor de sulfur d'hidrogen i posar-hi els peus en remull pot ser un bon final per a la nostra caminada 🍷.

A dalt, l'estany de la Gotina amb la muntanya del Castellar al fons. Al detall, el sepulcre de corredor de la Gotina.

SORTIDA I ARRIBADA Sant Climent Sescebes

DISTÀNCIA 10,5 km

TEMPS 2 h 20 minuts, sense aturades

DESNIVELL ACUMULAT Inapreciable.

Uns 86 metres

DIFICULTAT És una excursió fàcil

ELEMENTS D'INTERÈS El poble de Sant Climent, el veïnat de Vilartolí, el paisatge –aspres de l'Albera, vinyes, vegetació, estanys...–, dòlmens i menhirs i el celler de vi natural i ecològic

UNA ÈPOCA PER FER-LO Molt

aconsellable a la primavera, per la floració, i avançada la tardor pel color de les vinyes. Millor no fer-la a l'estiu ni en dies de tramuntana forta

012

gencat.cat

Cost de la trucada:
segons operadora.

La falta d'espai a casa sempre té solució.
El reciclatge s'adapta amb qualsevol estil
de vida. Només t'ho has de proposar.

Marc Giró

RE·SÍ·CLAR!

perquereciclem.cat

Recorda que el verd és
per ampolles i altres
envasos de vidre.

#pqreciclem

Amb la col·laboració de:

ecovidrio
ENTIDAD SIN ÁNIMO DE LUCRO

ECOEMBES

**Generalitat
de Catalunya**

PREPARATS